

THỦ PHÁP GIÁC MƠ TRONG TIỂU THUYẾT MÀU RỪNG RƯỢNG CỦA ĐỖ TIẾN THỤY

Trần Văn Hải

Trường THPT Nam Kỳ Khởi Nghĩa, Thành phố Hồ Chí Minh

Tác giả liên hệ: Email: tranvanhai438@gmail.com

Ngày nhận bài: 14-12-2018; ngày nhận bài sửa: 25-01-2019; ngày duyệt đăng: 27-02-2019

TÓM TẮT

Màu rừng ruộng là tiểu thuyết đầu tay của nhà văn Đỗ Tiến Thụy. Tác phẩm được xuất bản năm 2006 và ngay lập tức gây tiếng vang trong đời sống văn học. Tác giả đã khéo léo vận dụng thành công rất nhiều thủ pháp nghệ thuật để tạo sự lôi cuốn, hấp dẫn độc giả. Tiêu biểu nhất phải kể đến thủ pháp giấc mơ. Nhờ đó, chúng ta có thể đi sâu vào vùng vô thức của nhân vật để giải mã những ẩn ức sâu kín rất đỗi con người và cũng thấm đẫm tính nhân văn.

Từ khóa: Đỗ Tiến Thụy, Màu rừng ruộng, thủ pháp, giấc mơ.

1. Mở đầu

“Theo những nghiên cứu khoa học gần đây nhất, một người sáu mươi tuổi sống trong mộng mị ít nhất năm năm. Nếu thời gian ngủ chiếm mất một phần ba đời người thì khoảng 25% thì giờ ngủ trôi qua trong chiêm mộng. Như vậy, giấc mơ ban đêm chiếm một phần mười hai cuộc đời của đa số con người” (Jean Chevalier – Alain Gheerbrant, 2016, tr. 164). Giấc mơ/chiêm mộng là một phần quan trọng, hiển nhiên, quen thuộc trong đời sống của con người. Nó không xa lạ với con người thì chắc chắn cũng không xa lạ với thế giới nghệ thuật nói chung và văn học nói riêng. Với lợi thế của mình, các tác phẩm văn học đã sử dụng giấc mơ như một thủ pháp nghệ thuật hữu hiệu để đi vào khám phá những vùng ẩn ức đầy sâu kín trong cõi vô thức của con người. Từ những biểu hiện vô thức của nhân vật, cả tác giả và độc giả sẽ có cơ hội thấu hiểu đời sống hữu thức trong hiện tại với ngôn ngữ những nghĩ suy, những chiêm nghiệm khác nhau. Chúng ta có thể bắt gặp thủ pháp giấc mơ trong nhiều tác phẩm văn học từ xưa đến nay, từ Việt Nam cho đến thế giới. Tuy nhiên, với khuôn khổ bài viết này, chúng tôi chỉ tập trung tìm hiểu thủ pháp giấc mơ trong tiểu thuyết *Màu rừng ruộng* của Đỗ Tiến Thụy.

2. Nội dung

2.1. Đôi nét về thủ pháp giấc mơ trong văn học

“Thủ pháp là cách để thực hiện một ý định, một mục đích cụ thể nào đó” (Hoàng Phê, 2004, tr. 959). Giấc mơ/chiêm mộng có rất nhiều cách hiểu khác nhau. Ở đây, chúng tôi sử dụng nó với tư cách là một phương tiện chuyển tải và sáng tạo biểu tượng. Đơn cử một vài cách hiểu về giấc mơ/chiêm mộng được trích dẫn trong cuốn *Từ điển biểu*

tượng văn hóa thế giới. Frédéric Gaussen cho rằng: “Chiêm mộng là biểu tượng của cuộc phiêu lưu cá thể, được cất sâu trong tâm khảm đến nỗi nó vượt ra khỏi vòng cương tỏa của người sáng tạo. Chiêm mộng hiện ra với chúng ta là biểu hiện bí mật nhất và tro trên nhất của chính chúng ta” (Jean Chevalier – Alain Gheerbrant, 2016, tr. 164). Trong khi đó, Freud – cha đẻ của Phân tâm học lại khẳng định: “chiêm mộng là biểu hiện, thậm chí là sự thực hiện những dự vọng bị kìm nén” (Jean Chevalier – Alain Gheerbrant, 2016, tr. 164). Còn Jung thì quan niệm “đây là sự thể hiện một cách tự phát và tượng trưng cái thực trạng của vô thức” (Jean Chevalier – Alain Gheerbrant, 2016, tr. 164). Tuy nhiên, theo chúng tôi, cách định nghĩa của J.Sutter là dễ nhận được sự đồng thuận nhất: “Chiêm mộng là một hiện tượng tâm lí xảy ra trong lúc ngủ và được cấu thành bởi một loạt hình ảnh mà sự diễn biến của chúng giống như ít hay nhiều liên tục” (Jean Chevalier – Alain Gheerbrant, 2016, tr. 164)... Như vậy, giấc mơ hay còn gọi là chiêm mộng là một hiện tượng nằm ngoài ý chí và trách nhiệm của con người. Nó xuất hiện không hề được báo trước nhưng lại có khả năng chuyển tải những thông điệp thực sự có ý nghĩa. Kết hợp hai khái niệm thủ pháp và giấc mơ/chiêm mộng, chúng ta có thể hiểu thủ pháp giấc mơ là cách thức thực hiện một ý định, một mục đích nào đó bằng con đường vô thức thông qua thế giới biểu tượng.

Giải mã những giấc mơ luôn là một khát khao của nhân loại. Chìa khóa để giải mã chính là ở hệ thống biểu tượng. Lăn theo hệ thống này, soi chiếu với hoàn cảnh, tâm lí, tính cách nhân vật, chúng ta sẽ có những phát hiện bất ngờ, thú vị. Trong văn học, việc vận dụng thành công thủ pháp giấc mơ sẽ giúp các nhà văn có cơ hội đào sâu vào thế giới tiềm thức, soi ngắm nhân vật ở nhiều góc độ khác nhau. Từ đó, nó giúp bạn đọc có cái nhìn toàn diện về đời sống nội tâm của các nhân vật ấy.

Trong văn học thế giới, chúng ta có thể kể ra đây hàng loạt những tác phẩm văn học đã vận dụng thành công thủ pháp giấc mơ như *Hồng lâu mộng* (Tào Tuyết Cần), *Liêu trai chí dị* (Bồ Tùng Linh), *Giấc mơ* (Kafka), *Vụ án li kì của Tiến sĩ Jekyll và Ngài Hyde* (Robert Louis Stevenson), *Frankenstein* (Shelley), *Twilight* (Stephenie Meyer), *Báu vật của đời* (Mạc Ngôn)... Ở Việt Nam, thời trung đại có một số tác phẩm tiêu biểu như truyện thơ trong văn học dân gian *Phan Trần*, *Nhị độ mai*, *Việt điện u linh* (Lý Tế Xuyên), *Lĩnh Nam chích quái* (Trần Thế Pháp), *Truyện kì mạn lục* (Nguyễn Dữ)... Đến văn học hiện đại, nhất là từ sau năm 1986, chúng ta bắt gặp rất nhiều tác phẩm chú trọng sử dụng thủ pháp này như *Nỗi buồn chiến tranh* (Bảo Ninh), *Ăn mày dĩ vãng* (Chu Lai), *Đêm thánh nhân* (Nguyễn Đình Chính), *Những đứa trẻ chết già*, *Người đi vắng* (Nguyễn Bình Phương)...

2.2. Biểu hiện của thủ pháp giấc mơ trong tiểu thuyết *Màu rừng ruộng*

Màu rừng ruộng là tiểu thuyết đầu tay của nhà văn Đỗ Tiến Thụy. Dù là đầu tay nhưng tác giả đã tỏ ra chắc chắn trong việc xây dựng hình tượng người kể chuyện cùng những điểm nhìn, cốt truyện, kết cấu... khá đa dạng. Nó cho thấy anh đã nắm bắt được những kĩ thuật sáng tác của tiểu thuyết hiện đại. Tiếp cận với *Màu rừng ruộng*, chúng ta sẽ

lạc vào thế giới đầy sắc màu của rừng và ruộng trong hành trình gian truân của nhân vật Vinh. Để hành trình ấy thêm phần thú vị, Đỗ Tiến Thụy đã sử dụng thủ pháp giấc mơ một cách có chủ đích. Theo khảo sát, chúng tôi nhận thấy tiểu thuyết có tất cả tám lần viết về giấc mơ. Trong đó, bảy lần thuộc về nhân vật Vinh, một lần thuộc về nhân vật ANuk. Kiến giải những giấc mơ này, chúng ta thấy nó không chỉ phản ánh đời sống tinh thần, tính cách của nhân vật mà còn mang màu sắc tâm linh, huyền ảo.

2.2.1. Giấc mơ – cuộc trở về quá khứ dân tộc trong sâu thẳm tiềm thức nhân vật

Sau khi thi đại học bị rớt, Vinh quyết định đi chăn trâu. Con trâu đầu tiên và cũng là duy nhất mà Vinh chăn trong đời mình được cậu âu yếm gọi là Nghé Hoa. Trong một lần chăn Nghé Hoa trên Đồng Mồ ở làng Bùi, Vinh đã ngủ quên và mơ về mùa đông năm 1426, nghĩa quân Lam Sơn tiêu diệt quân Minh khi chúng đi qua đồng Tốt Động (Hà Tây) – quê hương của Vinh: “Mười vạn quân Minh do Thái tử Hoài Vương Hầu Vương Thông chỉ huy hành quân từ thành Đông Quan qua Tốt Động để đánh úp nghĩa quân Lam Sơn đang náu trên vùng Cao Bộ. Đoàn binh hùng hổ đi như thác cuốn ngoài đường cái, nhưng qua đồng làng Bùi thì như một dòng sông lớn bị bóp eo thắt lại, kéo dài hàng chục dặm. Nghĩa quân Lam Sơn đã phục sẵn trong lau sậy bên gò. Một phát súng lệnh nổ vang trời. Tiếng quân reo dậy đất. Voi chiến Lam Sơn xông ra ủa giặc xuống đồng lầy. Cuộc chiến kéo dài từ giờ Ngọ đến giờ Thân. Năm vạn đầu giặc bị chém tại đây. Sử nhà Minh chỉ ghi ba vạn. Lấy sử ta và sử Minh cộng lại chia đôi thì cũng ra bốn vạn. Vinh đang nằm trên cánh đồng bốn vạn xác người! Lúa đồng làng ta mọc trên bốn vạn xác người! Ô hay, mà sao dân làng ta vẫn đói?” (Đỗ Tiến Thụy, 2017, tr. 21-22). Cũng trong giấc mơ này, Vinh còn nhớ về việc thuở ban đầu dân làng mình gọi cánh đồng chôn vùi giặc Minh là Đồng Trê và mùa xuân năm 1430, Vua Lê Thái Tổ ra chiếu chỉ truyền dân làng thu gom hài cốt giặc Minh chôn vào ba trăm ngôi đại mộ rồi đổi tên thành Đồng Mồ. Từ những sự kiện lịch sử đó mà dân làng Bùi đã có nghi lễ cúng ma khách vào vụ gặt hàng năm. Nghi lễ này còn duy trì đến ngày hôm nay gọi là lễ cúng cháo cầu. Tiếp nối dòng miên man trong vô thức, Vinh mơ về khung cảnh làm lễ cúng cháo cầu với người cầm trịch là ông thống Chuyện và xung quanh là đám trẻ con làng Bùi có khuôn mặt vàng vố, hốc hác, quần áo te tua, nhếch nhác... đóng vai ma đói, sẵn sàng xông vào cướp một cái chân giò, một nải chuối, một thúng bông ngô, vài cân dưa chuột, hai nồi cháo hoa. Vinh chỉ thoát khỏi giấc mơ khi Nghé Hoa đang lau mặt cho cậu bằng cái lưỡi xám hồng ram ráp. Một giấc mơ trở về quá khứ hào hùng của dân tộc với rất nhiều biểu tượng như Vương Thông, nghĩa quân Lam Sơn, Lê Thái Tổ, lũ trẻ chăn trâu làng Bùi, ông thống Chuyện, bốn vạn xác người, voi chiến, Đồng Mồ... Kết nối những biểu tượng đó, ta thấy nó khơi gợi trong lòng Vinh và bạn đọc niềm tự hào dân tộc khi nghĩa quân Lam Sơn đã tiêu diệt bè lũ xâm lược một cách vẻ vang, khiến chúng phải khiếp sợ. Vua ta, dân ta không chỉ sôi sục quyết tâm tiêu diệt kẻ thù mà còn rất nhân đạo khi thu gom hài cốt lũ giặc Minh để chôn tập thể vào ba trăm ngôi đại mộ

và hằng năm còn làm lễ cúng ma khách. Thế nhưng, len lỏi trong giấc mơ của Vinh là câu hỏi “Lúa đồng làng ta mọc trên bốn vạn xác người! Ổ hay, mà sao dân làng ta vẫn đói?” Câu hỏi đó cùng hình ảnh những đứa trẻ làng đóng vai ma đói gầy gò, xanh xao là sự ám ảnh của nghèo đói, lạc hậu qua bao nhiêu năm. Đáng lẽ ra với quá khứ hào hùng ấy, tinh thần quyết tâm phải được đem vào trong đời sống sản xuất chứ không thể cứ mãi quần quanh, bế tắc.

Thời điểm Vinh đang sống không có cách nào đào thoát khỏi làng bằng việc đăng kí đi lính. Sau một vài trục trặc, cuối cùng cậu ta cũng có mặt trên chuyến tàu lên đường hành quân cùng đồng đội. Một trong những người Vinh làm quen được ở giai đoạn mới của đời mình là Vọng vốc. Sau hai ngày vật vã, mắt ngủ trên chuyến tàu đi với tốc độ rùa bò, Vinh lại mơ. Một giấc mơ đẹp. Cậu ta kể lại cho Vọng vốc nghe: “Đêm qua tao nằm mơ... Tao thấy một đoàn quân chân mang giày cỏ, áo vải thắt chèn ngang hông, gươm giáo sáng lòe, cờ đào rợp đất. Tao giật mình nhận ra một người cũng áo vải như muôn ngàn binh sĩ nhưng tướng mạo phi phàm, đứng thẳng trên mình voi, tấm áo vải choàng được gió lửa bay phấp phật. Người ấy tuốt gươm chỉ thẳng hướng Bắc, cất giọng âm vang như sấm dậy giữa ba quân: Nay Lê Chiêu Thống đang tâm rước voi về dày mả tổ. Hai mươi vạn quân Thanh đang dày xéo non sông! Hỡi tướng sĩ ba quân, phen này hãy cùng nhau đánh cho đứt tóc dài, đánh cho đứt răng đen, đánh cho lũ quân Thanh thất điên bát đảo. Đánh cho chúng bỏ mộng thôn tính nước Nam” (Đỗ Tiến Thụy, 2017, tr. 130). Lời vua Quang Trung sang sảng nhận được sự đồng tình, ủng hộ vang trời của trăm họ. Nhân dân tíu tít mang đồ ăn khao quân. Ăn uống no nê, vua Quang Trung phát lệnh hành quân với bước chân thần tốc. Hai mươi vạn quân Thanh bị đánh tan tành! Mồng Năm Tết vua Quang Trung cưỡi voi vào cửa Bắc, áo vải xạm đen khói súng! Già trẻ trong thành Thăng Long hân hoan đón nghĩa quân Tây Sơn. Vua Quang Trung mở tiệc khao quân và sai người phi ngựa hỏa tốc mang cảnh đào Nhật Tân về Phú Xuân báo tiếp. Vinh say sưa kể lại giấc mơ của mình. Say sưa đến nỗi Vọng vốc nghĩ Vinh bị ám đầu. Không phải! Vinh đang say huyền tích. Một huyền tích cách đây hai trăm năm. Với các biểu tượng: vua Quang Trung, voi, áo choàng, cảnh đào Nhật Tân... chúng ta nhận ra giấc mơ của Vinh có nhiều ẩn ý. Nó cho thấy cậu ta là người say mê huyền tích, say mê lịch sử dân tộc với tâm hồn lãng mạn. Đặt trong hoàn cảnh đang hành quân trên chuyến tàu di chuyển chậm chạp thì bước chân thần tốc của nghĩa quân Tây Sơn, vó ngựa hỏa tốc của người mang cảnh đào báo tiếp về Phú Xuân là biểu tượng cho khát khao đoàn tàu tăng tốc để kịp thời ra mặt trận, để thôi thúc tinh thần phấn khởi của đám thanh niên đang hằng hái nhập ngũ. Cao hơn, tác giả còn muốn đưa ra một đối sánh ngầm giữa hai hình tượng: đoàn tàu của thế kỉ XX (cơ giới) và một con ngựa (thô sơ) của hai trăm năm về trước. Cái nào nhanh hơn trong một cung đường? Từ đó, Đỗ Tiến Thụy ẩn ý phê phán sự thụt lùi của tiến trình phát triển lịch sử Việt Nam. Như vậy, thủ pháp giấc mơ đã giúp Vinh được trở về với quá khứ hào hùng của dân tộc trong sâu thẳm tiềm thức.

Nó hoàn toàn vô thức nhưng không vô nghĩa. Nó là những tín hiệu thâm mĩ để dẫn dắt độc giả vào không gian nội tâm sâu kín mà khi tỉnh táo nhân vật không thể bộc lộ.

2.2.2. *Giấc mơ – cuộc trở về nơi chôn nhau cắt rốn còn nhiều bức bối, ngọt ngào*

Để kiếm thức ăn tươi tươi cho thằng Bộn con ông Bồn theo lời của anh Tấn, Vinh đã vào rừng bắn chim. Thế nhưng, cậu ta thất bại thảm hại. Cái khó ló cái khôn, đến một con suối, Vinh đã quăng trái lựu đạn xuống suối để bắt cá. Đang choáng váng với thành quả thì Vinh thấy một đám người chĩa mác kề vào lưng cậu rồi bắt đi. Họ bắt Vinh về làng Sập nơi có tộc người lùn Rơ Mâm sống trên núi Sa Man ở Tây Nguyên. Những con người kì quái này đã trói Vinh vào một chuồng trâu. Sẩm tối đàn trâu rừng được đưa vào chuồng nơi Vinh đang bị trói. Chúng lẫn vội vào đám phân bùn lũng bống quấy đuôi mù mịt, phân văng tung tóe vào mặt Vinh. Bản thân Vinh còn bị lũ muỗi rừng to như những con ong thừa cơ lao vào chích. Muỗi cắn ê ẩm cả mình. Đầu óc cậu bắt đầu mù mẫm, người lả dần, lả dần và chìm vào mộng ảo: “Trước mắt Vinh không phải là đàn trâu có vẻ bề ngoài hoang dã mà là đàn trâu của làng Bùi. Vinh thấy chập chờn hình ảnh Nghé Hoa. Con trâu kéo những đường cày dưới cánh đồng bùn lầy lút bụng như toài trên nước. Vãn buổi cày nó đứng trên bờ rướn cổ liếm khắp thân gỡ đĩa. Những con đĩa no máu trâu căng mọng như chuối chín khiến Vinh xót xa. Cây kéo trong tay Vinh cắt nhịp. Khợp! Khợp! Khợp! Máu đĩa phun tóe cả vào mặt. ... Ánh mắt ông Ét cản ngăn: cậu làm thế ba hôm trâu chết. Hãy để tự nó...” (Đỗ Tiến Thụy, 2017, tr. 156).

Trong dòng hồi tưởng về làng quê nơi mình sinh ra, sau buổi dạy cho Kíp cày ruộng, đêm về, Vinh lại tiếp tục mơ tới Nghé Hoa và gia cảnh nhà ông Ét: “Trở đi trở lại trong giấc mơ của Vinh là hình ảnh ông Ét cùng Nghé Hoa đắm lút dưới đồng chiêm trũng. Cả người cả trâu thờ ra khói trắng phỉ phà” (Đỗ Tiến Thụy, 2017, tr. 309). Ông Ét về nhà buổi trưa. Chưa kịp vực mặt vào gàu nước trong veo để rửa mặt, chị Miên – người vợ sau đã ào ra lôi ông lệch xệch vào nhà. Tiếng nhảm nhăng chì chiết xiết dài trong chiều vắng. “Con hành hạ” của chị Miên quá sức chịu đựng của ông Ét nên ông vùng xuống bếp rút con dao thái chuối chạy ra giếng tụt quần ngồi kê lên thớt. Ông nghiền răng vung dao chặt đánh cốp. Cú chặt khiến chị Miên hoảng hồn nhưng kịp nhận ra lão Ét lừa mình để chạy trốn trách nhiệm. Bởi lão chặt con lươn chứ có chặt “cái ấy” đâu. Vinh mơ mình về thăm ông Ét, vẫn gia cảnh tuềnh toàng, xác xơ cùng đám con đang nướng cua ăn trừ bữa. Con Hường bảo Vinh đừng vào vì bố và dì đang ngủ trưa. Bất ngờ một tình huống xảy ra là con út nhà ông Ét hô to “Cháy!”. Mọi người hoảng loạn. Vinh quay vào. Ông Ét lao ra khi chiếc quần cộc màu cháo lòng quàng quàng mặc trái, đầu lơ thơ tóc ướt bết mồ hôi. Ông nhận ra Vinh và thông báo: “Ồ ờ... Nghé Hoa hả? Hợp tác hóa giá bán cho nhà ông Sùng rồi. Ông ấy mua rồi cho thuê cày buổi. Ai thuê cũng cày cho thật lực, rồi ai chăm bẵm cho ăn uống gì đâu. Thế nên được nửa năm thì quy... Nó... chết rồi!” (Đỗ Tiến Thụy, 2017, tr. 310). Cuộc đối thoại ngắn giữa Vinh và ông Ét bị cắt ngang bởi tiếng háng lên cùng tiếng gót chân nện

xuống giường thùm thụp bực dọc. Ông Ét phải vội vàng quay vào để tiếp tục làm “nhiệm vụ”. Vinh thở hắt rồi nói với ông Ét: “Thôi ông vào với cô ấy đi! Vừa vừa phai phai thôi. Ông gần sáu mươi rồi đấy. Cố làm gì. Những con giống già nua của ông chỉ cho ra đời những đứa con sài đẹn mà thôi!... Nổi bức bối, ngọt ngọt khiến Vinh không thể nào chịu nổi. Vinh muốn gào thét, muốn giãy dụa, muốn đập phá một cái gì cho hả...” (Đỗ Tiến Thụy, 2017, tr. 311).

Ai cũng nghĩ mơ về nơi “chôn nhau cắt rốn” của mình là đẹp, là nên thơ. Tuy nhiên, nó không đúng với nhiều người, trong đó có cả Vinh. Kỉ niệm đẹp nhất thời niên thiếu của Vinh ở làng Bùi là gắn với Nghé Hoa và chị Miên. Thế mà giờ đây, Nghé Hoa ngoài việc bị những con đĩa căng mọng như trái chuối bám riết lấy, hút máu no nê nó còn bị bán cho ông Sùng để cho thuê cày theo buổi. Phải tận dụng hết sức lực của nó là phương châm của những người đi thuê. Họ không quan tâm, chăm bẵm, cho Nghé Hoa ăn uống ra sao. Đó là tư duy ấu trĩ của những người cạn nghĩ, chỉ biết cái lợi trước mắt mà không nhìn ra hậu quả dài lâu. Rốt cuộc, nó quy rồi chết. Hình ảnh những con đĩa bám riết vào Nghé Hoa như những gì cô hủ, lạc hậu cứ xoắn quện lấy người dân làng Bùi. Nó kiên trì bám víu, hút cạn máu của người dân khiến họ chết dần, chết mòn ngay trên mảnh ruộng của quê hương mình. Chị Miên – người con gái Vinh thầm thương trộm nhớ thuở xưa, người con gái đẹp nhất làng Bùi phải lấy ông Ét trong một đám cưới chạy tang với mong muốn sẽ thoát được những lời gièm pha bởi mặc cảm là con gái quá lứa lỡ thì. Hình ảnh Vinh về thăm nhà ông Ét là một sự ám ảnh cho sự nghèo đói, lạc hậu dai dẳng mà chưa có dấu hiệu đổi thay. Vẫn ngôi nhà tuềnh toàng, vẫn chín đứa con gái nheo nhóc, xanh xao cặm cụi nướng cua ăn trong cơn mụ mẫn về đời sống, về tương lai. Đặc biệt là hình ảnh ông Ét phải gồng mình chống đỡ những đòi hỏi đầy bản năng đàn bà của chị Miên. Người ta bảo “chồng già vợ trẻ là tiên”. Tiên ở đâu chứ với sức lực của một người gần sáu mươi, ông Ét không thể đáp ứng nổi những đòi hỏi của chị Miên. Bi kịch này cũng xuất phát từ quan niệm “nhất nam viết hữu thập nữ viết vô” của gia tộc nhà ông, của lễ thói nơi làng quê Bắc Bộ. Vợ trước của ông đã chết tức tưởi khi phải gắng sức để đẻ đứa con thứ chín. Còn bây giờ, ông phải dùng cả tiểu xảo mà cũng không chạy trốn được cơn khát khao của cô vợ trẻ. Nơi vũng bùn tù đọng sau lũy tre làng, những người như ông Ét, chị Miên chỉ nghĩ đến đẻ và đẻ chứ không đủ tầm nhìn xa trông rộng là đẻ ra có nuôi nổi không, có cho chúng được ăn học đến nơi đến chốn hay rồi chúng lại bị quăng ra ruộng đồng bòn mót từng hạt lúa còn sót, bị người ta ném bùn đuối đánh. Chúng lại rơi vòng luẩn quẩn của cha mẹ chúng trong sự mờ mịt về tương lai. Trong cơn mơ, Vinh nhắc ông Ét vừa vừa phai phai thôi, bởi những con giống già nua của ông chỉ sinh ra những đứa con nhiều sài đẹn, kém chất lượng. Ý nghĩ đó dù trong tiềm thức nhưng nó vẫn làm cho Vinh cảm thấy bức bối, ngọt ngọt. Sự ngọt ngọt của một người nhìn ra được những vầng động lưu niên của lớp bùn dày, đặc quánh đang làm mờ tối tất cả những sinh linh của quê hương Vinh. Người ta bảo, giấc mơ còn có chức

năng tiên đoán, dự báo những điều sẽ xảy ra trong tương lai gần hoặc tương lai xa. Thì đây, sau giấc mơ trên, chỉ một thời gian, Vinh nhận được thư của chị Sự. Đoạn cuối lá thư, chị viết: “Chuyện nhà chị Miền đau lòng lắm Vinh ơi! Đang trưa ông Ớt bị chứng “thượng phong”, dân làng phải gói cả hai người vào chăn khiêng ra trạm xá... Ông Ớt đã chết. Chết trên... bụng chị Miền!...” (Đỗ Tiến Thụy, 2017, tr. 315). Giấc mơ quả thực là bí ẩn nhưng nếu đem nó ra mà kiến giải bằng con mắt khoa học của những nhà chiêm mộng thì sự bí ẩn ấy chắt chứa trong nó những tiên tri khiến cho những ai còn nghi ngờ cũng phải suy nghĩ lại.

2.2.3. *Giấc mơ – cuộc đào thoát hiện thực bé tấc trong tiềm thức*

Sau cuộc nói chuyện sặc mùi tanh tinh hoàn gà và mùi dốt nát với ông Sùng, Vinh nghe thấy tiếng quát tháo của anh công nhân kêu mọi người đổ nước vào chiếc máy bơm cũ để bơm nước từ sông vào ruộng. Dù quát tháo bao nhiêu, nó vẫn nằm im. Vinh gợi ý cho anh ta đảo pha điện thì chiếc máy bơm chạy được một lúc rồi tắt ngấm. Mọi người chán ngán bỏ ra về. Một mình Vinh ngồi so ro trên mặt đê dãi con mắt dõi vàng về phía cánh đồng. Cánh đồng rách nát càng nhìn càng đói. Vinh muốn tìm chỗ ngủ cho qua cơn đói. Ngoảnh đi ngoảnh lại, cậu chỉ thấy miệng ống bơm đen ngòm như cái hang kia là khả dĩ và chui vào đó nằm một lát. Cậu lơ mơ ngủ và mơ “thấy mình đang nằm trên cánh đồng bát ngát lúa vàng. Những hạt lúa to như chiếc ấm chen nhau kìn kìn chảy về ngõ xóm. Nhà nhà khảm khời mang hết cốt lớn cốt bé bồ nhỏ bồ to ra đưng mà không xuể, trong khi lúa vẫn tràn về như thác lũ. Khuôn mặt già trẻ gái trai làng Bùi tươi vui như hội. Những khuôn miệng xinh xắn không phải nói chuyện ăn uống nhục hèn mà toàn những lời hay ý đẹp. Những đứa trẻ làng Bùi lột vút lớp áo te tua cóc cáy khoác lên mình những tà áo mới ngây ngất tới trường. Những ngôi trường ngói đỏ thấp thoáng dưới tán bàng xanh thẫm râm ran tiếng hát quện tiếng chim. Vinh thấy mình lớn bổng lên từ những bài học không vấn vương cơn áo. Và cậu thấy mình hóa thành một phi thuyền đang nằm trên bệ phóng của tàu vũ trụ phương Đông. Bầu trời đầy sao và trăng lung linh vẫy gọi. Vinh thấy thấp thoáng muôn gương mặt thân quen giơ tay chào vẫy. Vinh cũng giơ tay chào tạm biệt mọi người để bay vào khoảng không cao vút...” (Đỗ Tiến Thụy, 2017, tr. 33). Đây là một giấc mơ đẹp đầy màu sắc. Hàng loạt hình ảnh mang tính biểu tượng đã xuất hiện trong cơn mộng mị ban ngày của Vinh. Đó là cánh đồng bát ngát, những hạt lúa to, cốt lớn cốt bé, bồ to bồ nhỏ, lúa tràn về như thác lũ, khuôn mặt già trẻ gái trai làng Bùi tươi vui như hội, những khuôn miệng xinh xắn nói lời hay ý đẹp, những tà áo mới, ngôi trường ngói đỏ, tàu vũ trụ Phương Đông... Tất cả tượng trưng cho một cuộc sống no đủ, sung túc được dẫn dắt bởi tri thức. Đặc biệt, tàu Phương Đông đưa Vinh bay vào vũ trụ ám dụ cho một cuộc vượt thoát mang tính cách mạng. Nó đưa Vinh thoát khỏi những cùm quẫn, tù túng mà bay vào không trung đầy sao và mặt trăng lung linh. Ước vọng đó thật lớn lao, cao đẹp, đáng trân trọng. Giá như dân làng Bùi ai cũng có những ước mơ đẹp đẽ, tươi mới như cậu để rồi quyết tâm biến nó thành hiện thực thì sẽ hạnh phúc biết bao.

Thế nhưng, giấc mơ trên chỉ là một cuộc đào thoát khỏi hiện thực bế tắc trong tiềm thức mà thôi, bởi ngay sau đó: “Bệ phóng tàu vũ trụ Phương Đông rung chuyển. Tiếng máy rú lên u ù. Không có một bệ khói trắng hình đài sen khổng lồ đưa phi thuyền cất mình khỏi đất. Nguồn điện có đột ngột đã đẩy Vính ra khỏi ống máy bơm như một viên đạn thịt. Cậu rơi một đường hình cung trên không gian ngấn ngùi rồi bị dòng nước đục ngầu cuốn trôi vào mương máng...” (Đỗ Tiến Thụy, 2017, tr. 33-34). Giấc mơ vẫn chỉ là giấc mơ. Hiện thực phũ phàng khi dòng điện có trở lại. Nó lôi tuột Vính ra khỏi cơn mơ về một viễn cảnh tươi đẹp, đưa cậu tung lên không trung như một viên đạn thịt rồi rơi xuống, ngụp lặn trong dòng nước đục ngầu. Nó giống như một cú tát đau đớn cho cậu tỉnh táo trở lại. Dòng nước đục ngầu kia tượng trưng cho hiện thực, cho những người dân quê ăn tục nói phét, cho sự dờ dang của việc học hành trong những ngôi trường rách nát.

2.2.4. Giấc mơ – cơn lãng du của tình yêu lứa đôi không thành

Có hai người con gái làm trái tim thanh xuân của Vính thổn thức. Một là chị Miền – con ông Sùng ở làng Bùi. Hai là Juny – con gái của phi công James đến từ nước Mỹ. Vì quá yêu, quá si mê chị Miền nên cậu bị sốc khi thấy chị nằm gọn trong vòng tay của anh Sản ở cabin xe tải. Vính tức tối đập bẻ cả cửa kính xe với mong muốn giải thoát cho chị. Tuy nhiên, Vính đã sai. Cái sai đó được chị Miền giải thích vào hôm sau: “Vính ơi! Chị muốn đi khỏi cái làng này. Em không hiểu à? Sao em dại thế?” (Đỗ Tiến Thụy, 2017, tr. 59). Nghe chị nói, Vính như kẻ ngủ mê sực tỉnh. Chị Miền kéo đầu Vính vào ngực mình. Nước mắt chị nhỏ xuống gáy Vính nóng hổi. Ngực Vính có trăm ngàn mảnh kính nhọn nhạo cứa vào tim buốt thót. Vính vùng vằng chạy về nhà. “Đêm ấy, Vính nằm mơ. Giấc mơ luôn chấp chới khuôn mặt chị Miền. Giấc mơ khiến Vính rùng mình, thấy có gì đó tháo khỏi cơ thể bằng hăng như máu rút...” (Đỗ Tiến Thụy, 2017, tr. 59). Đó là lần đầu tiên trái tim cậu trai tổn thương vì tình yêu tan vỡ. Vính đau đớn nhận ra sự ngộ nhận trong tình cảm của mình với chị Miền. Đau đớn hiểu được dụng ý sâu xa trong hành động ăn nằm của chị với anh Sản. Thì ra chị bất chấp tất cả, bất chấp thiên hạ đàm tiếu chỉ để được đi khỏi làng, để thoát khỏi những định kiến đang siết chặt vòng thắt vào cổ khiến chị ngạt thở. Khuôn mặt chị Miền xuất hiện trong giấc mơ khiến Vính rùng mình, bởi những lễ thói nơi làng quê đã dồn người con gái vào chân tường khiến họ có những hành động dại dột. Rồi sẽ có bao nhiêu người con gái khác ở làng Bùi giống như chị?

Công cuộc tìm kiếm hài cốt liệt sĩ trên đỉnh Sa Man của đơn vị Vính đang gặp bế tắc thì phái đoàn POW – MIA xuất hiện. Họ đến vì muốn phối hợp với đơn vị của Vính tìm kiếm hài cốt phi công James bị chết trong trận chiến năm xưa. Cũng nhờ tình huống này mà Vính gặp được Juny – con gái của James. Đó là một cô gái xinh xắn, có lối sống phóng khoáng, tự nhiên đúng chất Mỹ. Giữa Vính và Juny có những rung động lứa đôi, dù còn mơ hồ. Khi công việc tìm kiếm hoàn tất, phái đoàn POW – MIA trở về Mỹ, trong một đêm nằm tâm sự với ông Bồn giữa không gian núi rừng Tây Nguyên bao la, Vính bất chợt hỏi ông về Khu Rừng Say – nơi được nhiều người đồn thổi nhưng chưa thấy bao giờ. Ông Bồn

thừa nhận là không có Khu Rừng Say mà chỉ nghe nói đến Bãi Thù thôi. Ông kể cho Vinh nghe về Bãi Thù một cách hư thực. Nhờ câu chuyện nghe được, đêm đó, Vinh đã có một giấc mơ. “Rực rỡ trong giấc mơ ấy là một chiếc cầu vòng ngũ sắc vắt ngang bầu trời. Vinh cùng Juny dắt tay nhau từ cầu vòng bước xuống Khu Rừng Say” (Đỗ Tiến Thụy, 2017, tr. 333). Ở đó, có đầy đủ muôn thú sống yên bình, hạnh phúc, đẹp đẽ. Năm này qua năm khác, đời này qua đời khác, sự giao hoan của cây cối và muôn thú đã tạo nên dáng một Khu Rừng Say kì thú. Vinh cùng Juny bước vào không gian thơ mộng, huyền ảo ấy. Một thân cây xoài ngang như chiếc xích đu giữa rừng. Juny nằm nghiêng, mái tóc như nắng vàng, đôi mắt như trời xanh, thân hình nàng quyến rũ với những đường cong mời gọi: “Hãy yêu nhau đi!... Trước vòng tay rộng mở, Vinh đứng chết trân... Vinh bước đến. Những bước chân chậm rãi. Mắt Vinh nhìn thẳng mắt Juny. Mắt Juny từ từ khép lại, cặp môi hé mở đón mời. Vinh cup mắt xuống, bàn chân day mãi lên một hòn đá nhỏ. Vinh nhìn lại thân mình. Một thân thể suy dinh dưỡng gầy còm đang nhuốm màu bệnh tật. Một thân thể thô kệch với nét mặt tối tăm u uẩn và tù đọng. Và rồi Vinh từ từ cúi xuống... Vinh nhặt chiếc áo choàng lại cho Juny. Nàng giật mình mở mắt. Vinh vẫn đứng... Juny lại khẽ giục. Vinh không đáp. Trong lòng Vinh đang có sự giằng xé. Một tiếng nói trái tim cất lên thúc giục: Hãy yêu nhau đi, chúng ta là con người! Nhưng lại có tiếng nói khác, tiếng nói của lí trí giằng dai kéo lại: hãy biết phận mình...” (Đỗ Tiến Thụy, 2017, tr.334-335).

Khu Rừng Say chỉ tồn tại trong trí tưởng tượng, trong những giấc mơ. Nó biểu tượng cho những gì đẹp đẽ, nguyên thủy, rộn ràng sức sống của muôn loài. Trong giấc mơ, Vinh được cầm tay Juny bước vào đó để say cảnh, say người, để “lạc loài” trên lá vàng trong cơn mê tình ái. Juny thì mời gọi, sẵn sàng hiến dâng. Nhưng trong trái tim cậu có sự mâu thuẫn giữa tình cảm và lí trí. Tình cảm thúc giục cậu yêu đi, cuồng si đi vì chúng ta là con người. Còn lí trí nhắc nhở cậu về thân phận của mình. Đó là sự vênh lệch của trình độ văn minh, ngoại hình, gia cảnh... giữa cậu và cô gái xinh đẹp kia. Đó là “nỗi mặc cảm truyền kiếp ngấm sâu ngủ yên trong dòng máu nhược tiểu ngàn năm giờ đột nhiên duênh trởi. Nỗi mặc cảm dồn nén khiến thân thể Vinh căng tức, sắp nổ tung” (Đỗ Tiến Thụy, 2017, tr. 335). Nỗi mặc cảm của những chàng trai đi ra từ ruộng đồng với con trâu đi trước cái cày theo sau. Chính tâm lí tiểu nông, nhu nhược ấy đã bám ghì, ăn sâu vào tâm thức của biết bao thế hệ kéo lùi sự đi lên của cá nhân và cộng đồng. Nó mang đến nỗi tự tin gây bức bối cho chính Vinh và người đọc. Giản đơn hơn, nó là rào cản ngăn Vinh tiến đến để “yêu” Juny – Một hành động rất đời, rất người. Theo chúng tôi, ở giấc mơ này, Đỗ Tiến Thụy đã quăng một trái lựu đạn tạo tiếng nổ vang trời làm thức tỉnh nhiều người. Làm thế nào để rũ bỏ sự hèn nhát trong tâm lí, trong tư duy mà sánh ngang với thế giới văn minh? Một câu hỏi thật nhức nhối!

Cuộc lãng du tình yêu lứa đôi trong giấc mơ của Vinh ở cả hai lần đều dang dở. Nó cho thấy ở Vinh không chỉ có sự cảm tính của tuổi trẻ mà còn có cả những nghĩ suy đầy tính lí trí.

Những “chấn thương” ở đây không chỉ diễn ra trong trái tim thanh xuân của bản thân nhân vật mà còn ăn sâu, xia thẳng vào ý thức hệ của cả một lớp thanh niên lúc bấy giờ.

2.2.5. Giác mơ – sự dẫn dắt của lực lượng siêu nhiên

Bảy giấc mơ trên đều liên quan đến nhân vật chính là Vinh. Giác mơ thứ tám liên quan đến ANuk – biểu tượng tinh thần, người đại diện cho những luật tục của tộc người lùn Rơ Mâm ở Tây Nguyên. Vinh đã may mắn được tham dự lễ tắm Yàng của tộc người này. Yàng là một khúc gỗ rừng đã lửa ngậm trong một chiếc ngà voi gãy và một hòn đá sắc. Vinh hoàn toàn bất ngờ trước hình ảnh của Yàng cũng như nghi thức tắm Yàng ở nơi đây. Để rồi từ đó, cậu được Kíp kể cho nghe câu chuyện về Yàng. Cách đây bảy mùa rẫy, một trận dịch kinh hoàng đã quét qua làng Sập. Năm mươi bốn người bị cướp đi, bằng đúng số người đẻ thêm từ khi về làng mới. Già làng ANuk thất thần cảm lạnh mấy ngày. “Một đêm dài không ngủ. Nhiều đêm dài không ngủ. Cái đầu ông Nuk đã không còn tóc. Một đêm mệt mỏi thiếp đi, ông bỗng thấy một vị thần tráng kiện, toàn thân đỏ ối tựa mặt trời, tay cầm ngọn giáo dài hiện ra và bảo: Các người bỏ làng ra đi mà dám bỏ Yàng nằm lại trong rừng! Ông Nuk hoảng sợ quỳ sụp xuống lạy thần, xin thần chỉ cho chỗ Yàng đang ở. Thần khoát tay mà rằng: Yàng của các người là thú, là cây, là đá. Hãy quay về rừng cũ mà tìm. Ông Nuk vã mồ hôi ra như tắm. Ông vội họp làng. Một nhóm trai tráng do Kíp cầm đầu được lệnh quay về khu rừng gần làng cũ tìm kiếm” (Đỗ Tiến Thụy, 2017, tr. 241).

Cuối cùng, Kíp cũng đã tìm thấy Yàng. Giác mơ của ông Nuk mang đậm màu sắc huyền hoặc, tâm linh. Yàng hiện lên trong dáng vẻ, hình hài cụ thể, uy nghi. Yàng là sự hợp nhất của những gì tự nhiên, thiêng liêng nhất nơi vùng núi Tây Nguyên: thú, cây, đá. Chính Yàng đã chỉ dẫn cho ANuk cũng như dân làng đi tìm lại Yàng, tìm lại sự yên bình trong tâm hồn của cả bộ tộc. Trong tâm thức của nhiều tộc người ở Tây Nguyên, Yàng là hiện thân của đời sống tâm linh, là đáng tối cao che chở cho họ khỏi ốm đau, bệnh tật. Yàng cũng quan trọng, thần bí, đầy quyền năng như Phật tổ hay Chúa trời vậy.

3. Kết luận

Freud từng nói “giải thích mộng寐 là con đường vương giả để đạt tới hiểu biết lòng người” (Jean Chevalier – Alain Gheerbrant, 2016, tr. 164). Thấu triệt được điều đó, Đỗ Tiến Thụy đã khéo léo sử dụng thủ pháp giấc mơ trong tiểu thuyết *Màu rừng ruộng* để bản thân anh và độc giả cùng cất bước trên con đường vương giả khi tìm hiểu thế giới sâu kín, mênh mông của lòng người. Nhờ nó, ta thấy nhân vật Vinh luôn tự hào về thời quá khứ vàng son của dân tộc; bị ám ảnh, day dứt về những trile nơi làng quê mình; khát khao một sự đổi thay để cuộc sống tốt đẹp hơn và cũng không kém phần bản khoăn, trăn trở trước những rung động của tình yêu đầu đời. Ngoài ra, thủ pháp này còn dẫn dắt mọi người vào nhiều vùng không gian nhuộm màu tâm linh, huyền bí để say sưa dõi theo các câu chuyện đầy li kì. Vì thế, thật không quá lời khi nhận xét: thủ pháp giấc mơ đã góp một phần quan trọng tạo nên thành công trong nghệ thuật tự sự ở cuốn tiểu thuyết đầu tay của Đỗ Tiến Thụy.

❖ **Tuyên bố về quyền lợi:** Tác giả xác nhận hoàn toàn không có xung đột về quyền lợi.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

Hoàng Phê (chủ biên). (2004). *Từ điển tiếng Việt*. Đà Nẵng: NXB Đà Nẵng.
Đỗ Tiến Thuy. (2017). *Màu rừng ruộng*. Thành phố Hồ Chí Minh: NXB Trẻ.
Jean Chevalier – Alain Gheerbrant. (2016). *Từ điển biểu tượng văn hóa thế giới*. Đà Nẵng: NXB Đà Nẵng.

DREAM METHOD IN THE NOVEL *MÀU RỪNG RUỘNG* BY DO TIEN THUY

Tran Van Hai

Nam Ky Khoi Nghia high school, Ho Chi Minh City

Corresponding author: Email: tranvanhai438@gmail.com

Received: 14/12/2018; Revised: 25/01/2019; Accepted: 27/02/2019

ABSTRACT

“*Màu rừng ruộng*” (*Color of the rice forest*), which was published in 2006 and immediately became a best-seller in literature life, is the very first novel of writer Do Tien Thuy. With various artistic methods effectively applied, the author has succeeded in gaining attraction of the readers. The dream method is the most typical thanks to which we have a way to go deep into the unconscious area of the characters to decrypt deeply hidden memories that are very ‘human’ and also pervade humanity.

Keywords: Do Tien Thuy, *Color of the rice forest*, method, dream.